

Тернопільська обласна рада
Департамент освіти і науки Тернопільської обласної
військової адміністрації
Фаховий коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

Циклова комісія педагогіки, психології та методик навчання

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчальної роботи

Павло ЯЛОВСЬКИЙ

«01» бересне 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Основи інклюзивної освіти

Освітньо-професійний ступінь **фаховий молодший бакалавр**

Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**

Спеціальність **014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)**

Освітньо-професійна програма **Середня освіта (Трудове навчання та технології)**

Терпелюк В. В. Основи інклюзивної освіти: робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів фахової передвищої освіти з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Кременець, 2025. 13 с.

Розробник:

Терпелюк Володимир Володимирович – доцент, кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії педагогіки, психології та методик навчання Фахового коледжу КОГПА ім. Тараса Шевченка.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії педагогіки, психології та методик навчання

Протокол від «01» бересне 2025 р. № 1

Голова циклової комісії

Надія САБРАН

Вступ

Інклюзивна освіта — це підхід, що ґрунтується на визнанні та повазі до розмаїття здобувачів освіти, створенні сприятливого навчального середовища для кожного та забезпеченні рівних можливостей для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних, психологічних, соціальних або культурних особливостей.

Освітній компонент «Основи інклюзивної освіти» покликана ознайомити здобувачів фахової передвищої освіти з основними принципами, методами та практиками інклюзії в освітньому процесі. Вона надає теоретичні знання і практичні навички, необхідні для організації інклюзивного навчального середовища, врахування індивідуальних потреб кожного учня, підтримки їхнього розвитку та забезпечення активної участі в освітньому процесі.

Ця програма також сприятиме формуванню позитивного ставлення до різноманітності та розвитку емпатії, толерантності, а також професійної готовності майбутніх фахівців працювати в умовах інклюзії. Завдяки цьому, здобувачі зможуть не лише ефективно працювати з учнями з особливими освітніми потребами, а й сприяти створенню більш справедливого та рівноправного суспільства.

Звернення до теми професійної підготовки вчителя пояснюється вимогою часу, тому що розвиток педагогічної освіти України в європейському контексті потребує посилення уваги до якості підготовки майбутніх фахівців, які б відповідали потребам Нової української школи, потребам суспільства.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти» складена для навчання здобувачів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (Технології) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології).

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма здобуття освіти
Кількість кредитів ECTS– 2	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка	Нормативна
Змістові модулі – 2	Спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 60		3-й
		Семестр
		6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 Самостійна робота студента – 1	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Технології)	Лекції
		22 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
	Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Самостійна робота
		22 год.
		Вид контролю: Залік - 6-й семестр

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 66,6% / 33,3%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти» є формування у здобувачів фахової передвищої освіти знань, умінь та навичок, необхідних для створення інклюзивного навчального середовища, що враховує індивідуальні потреби кожного учня, забезпечує рівні освітні можливості та сприяє інтеграції учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір.

Основні завдання курсу:

1) Ознайомлення з теоретичними засадами інклюзивної освіти, надання здобувачам фахової передвищої освіти знання про основні поняття, принципи та підходи інклюзивної освіти, а також ознайомити з міжнародними та національними стандартами та нормативно-правовою базою у цій сфері.

2) Розвиток навичок ідентифікації та оцінки освітніх потреб: Навчити здобувачів фахової передвищої освіти визначати особливі освітні потреби учнів, розробляти індивідуальні освітні плани та оцінювати результати навчання у контексті інклюзивного підходу.

3) Формування практичних навичок створення інклюзивного середовища: Забезпечити здобувачів фахової передвищої освіти знаннями методів та стратегій для адаптації навчального процесу, матеріалів та ресурсів, що сприятимуть залученню та активній участі всіх учнів у навчанні.

4) Підготовка до ефективної комунікації та співпраці: Розвивати у здобувачів фахової передвищої освіти уміння співпрацювати з батьками, колегами та іншими фахівцями для забезпечення комплексної підтримки учнів з особливими потребами, а також навички ефективної комунікації в інклюзивному середовищі.

5) Сприяння формуванню толерантності та емпатії: Виховувати у здобувачів фахової передвищої освіти позитивне ставлення до розмаїття, розвивати емпатію та розуміння важливості підтримки всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, для створення гармонійного та справедливого суспільства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у здобувачів фахової передвищої освіти повинні бути сформовані такі **компетентності**:

ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5 Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК6 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

- СК1 Здатність враховувати в освітньому процесі вікові особливості учнів.
- СК2 Здатність до використання предметних знань в освітньому процесі.
- СК3 Здатність до інтеграції предметних знань з різних освітніх галузей.
- СК4 Здатність до добору й застосування доцільних форм, методів, технологій та засобів навчання.
- СК7 Здатність до спілкування з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою педагогічного супроводу.
- СК8 Здатність до забезпечення сприятливих умов в освітньому середовищі для кожного учня відповідно до його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.
- СК9 Здатність до планування освітнього процесу в межах посадових обов'язків.
- СК10 Здатність до організації процесу навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти.
- СК11 Здатність до використання освітніх інновацій у професійній діяльності.
- СК12 Здатність до моніторингу педагогічної діяльності та визначення власних професійних потреб.

Програмні результати навчання

- РН2 Застосовувати ефективні моделі міжособистісної комунікації як в професійній діяльності, так і поза її межами.
- РН3 Аналізувати можливості професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності та індивідуальних запитів і потреб.
- РН4 Враховувати вікові особливості учнів в освітньому процесі для забезпечення його ефективності.
- РН5 Забезпечувати досягнення результатів навчання, визначених Державними стандартами освіти та типовими освітніми програмами.
- РН6 Застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту різних освітніх галузей в освітньому середовищі.
- РН8 Сприяти формуванню мотивації учнів до навчання.
- РН9 Використовувати ефективні форми, засоби і стратегії комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями.
- РН10 Планувати освітній процес залежно від мети, індивідуальних особливостей учнів, специфіки діяльності закладу освіти.
- РН11 Застосовувати інновації у професійній діяльності.
- РН12 Оцінювати власну педагогічну діяльність відповідно до визначених критеріїв.
- РН13 Формувати в учнів здатність до конструктивної міжособистісної взаємодії.
- РН15 Застосовувати основні стратегії поведінки щодо попередження булінгу та протидії різним проявам насильства.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою

Тема 1. Інклюзія – стратегія міжнародного законодавства.

Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Категоріальність дітей з особливими потребами. Основні принципи інклюзивної освіти. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи. Інклюзія – стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної й інклюзивної освіти.

Тема 2. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.

Система освіти в Україні. Державний стандарт початкової загальної та базової середньої освіти. Мета і головні компоненти Концепції Нової української школи. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правова база. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.). Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти. Розгляд і обговорення окремих найпоширеніших контроверсійних питань у навчанні дітей з особливими потребами.

Змістовий модуль 2. Передумови для забезпечення успішної інклюзії

Тема 3. Педагоги як провідники змін.

Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти. Співробітництво – основа роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Інтеграція та інклюзія. Складові інклюзії. Чому впровадження інклюзії у школі може бути неефективним? Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища. Інклюзивні школи – ефективні школи. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

Тема 4. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.

Співробітництво – основа роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки активні учасники шкільної громади. Волонтерство та адвокатство батьків. Соціальні служби та групи.

Тема 5. Корекційно-розвивальна робота.

Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму. Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Визначення й обґрунтування курикулуму в інклюзії на підставі існуючих Державних стандартів та нормативно-правових документів, які забезпечують навчальний процес в освітньому закладі. Діяльність навчальної команди у роботі фахівців для розробки та реалізації курикулуму.

Тема 6. Індивідуальний навчальний план.

Індивідуальний навчальний план та його складові. Індивідуальний навчальний план (ІНП) – найбільш важливий документ для дітей з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Співпраця з батьками як з рівноправними членами команди. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану. Встановлення рівнів і термінів виконання об'єктів.

Тема 7. Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими потребами.

Об'єкти, види, методи контролю. Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання навчальної діяльності без балів. Формування контрольно-оціночної діяльності молодшого школяра з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими потребами. Оцінювання за допомогою порт фоліо.

Інструментарій оцінювання. Оцінювання на основі кінцевих результатів. Тестування в умовах інклюзії. Аналіз зразків роботи. Спостереження й інтерв'ю. Тестування. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференціація змісту, процесу, продукту (кінцевих результатів). Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
лекц.		сем.	практ.	лаб.	с. р.	
Змістовий модуль 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою						
Тема1. Інклюзія – стратегія міжнародного законодавства.	6	2	2			2
Тема 2. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	8	4	2			2
Разом за змістовим модулем 1.	14	6	4			4
Змістовий модуль 2. Передумови для забезпечення успішної інклюзії						
Тема 3. Педагоги як провідники змін.	6	2	2			2
Тема 4. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.	6	2	2			2
Тема 5. Корекційно-розвивальна робота.	10	4	2			4
Тема 6. Індивідуальний навчальний план.	12	4	2			4
Тема 7. Сутність і завдання оцінювання учнів з особливими потребами.	12	4	4			4
Разом за змістовим модулем 2.	46	16	14			16
Разом за 6-й семестр	60	22	16			20

5. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Інклюзія – стратегія міжнародного законодавства.	2
2.	Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	2
3.	Педагоги як провідники змін.	2
4.	Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.	2

5.	Корекційно- розвивальна робота.	2
7.	Проаналізувати та розробити індивідуальний навчальний план.	2
8.	Проаналізувати сутність і завдання оцінювання учнів з особливими потребами.	2
9.	Розробити завдання для оцінювання учнів з особливими потребами.	2
	Разом	16

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Зміст завдання	Кількість Годин
1.	Створити презентацію «Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи»	2
2.	Реферат на тему «Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти».	2
3.	Ментальна карта «Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.»	2
4.	Інтерв'ю з батьками дітей з ООП	2
5.	Створити таблицю «Діяльність навчальної команди у роботі фахівців для розробки та реалізації курикулуму».	2
6.	Створити презентацію про діяльність навчальної команди фахівців	2
7.	Аналіз індивідуального навчального плану дитини з ООП	2
8.	Розробка індивідуального навчального плану дитини з ООП	4
9.	Аналіз портфоліо - як основного інструмент оцінювання.	2
10.	Розробка портфоліо - як основного інструмент оцінювання.	
	Разом	22

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти під час самостійної роботи на семінарських (практичних) заняттях

1-2 бали – здобувач фахової передвищої освіти не здатен чітко окреслити мету та завдання, що стоять перед ним; відсутнє розуміння ключових термінів та понять, що використовуються у рамках даної дисципліни; спостерігається низька мотивація до самостійної роботи та практичного застосування знань.

3 бали – здобувач фахової передвищої освіти не достатньо володіє матеріалом, у відповідях допускає помилки та неточності, посередньо володіє термінологією.

4 бали – здобувач фахової передвищої освіти володіє матеріалом, дає чітку, але не вичерпну відповідь; формулює власну думку без чіткої аргументації; правильно виконує самостійні завдання, допускає незначні помилки.

5 балів – здобувач фахової передвищої освіти дає аргументовану та вичерпну відповідь; володіє теоретичними знаннями та здатний до їх практичного використання; правильно виконує самостійні завдання; активно працює над підвищенням рівня своєї професійної компетентності.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: лекція (лекція-інформація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-демонстрація, лекція-візуалізація), практичні заняття, бесіда, розповідь, практичні та дослідні роботи, самостійна робота, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, метод проєктів тощо.

2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання обов'язку і відповідальності у навчанні, опора на життєвий і професійний досвід здобувачів, створення відчуття успіху у навчанні.

9. Методи контролю

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне, фронтальне, групове), перевірка виконання здобувачами завдань самостійної роботи.

Підсумковий контроль: залік у VI семестрі.

Як результати навчання за освітнім компонентом може бути визнана участь здобувачів фахової передвищої освіти у програмах формальної та/або неформальної освіти (курси підвищення кваліфікації, тренінги, вебінари, майстер-класи тощо) за умови документального підтвердження (сертифікати, свідоцтва, програми курсів), встановлення відповідності набутих компетентностей програмним результатам навчання за освітнім компонентом та згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Фаховому коледжі. Результати формального та/або інформального навчання підтверджуються сертифікатом.

10 . Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів фахової передвищої освіти з навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти»

Оцінку «5», «відмінно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який має ґрунтовні знання з предмету; володіє термінологією і здатний їх правильно застосовувати; дає розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка

демонструє глибокі знання, відповідає вимогам культури мови; демонструє готовність до ефективного здійснення педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти, де навчаються учні з ООП.

Оцінку «4», «добре» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який володіє знаннями основних понять з курсу, однак допускає термінологічні помилки, формулює власну думку без чіткої аргументації; правильно виконує самостійні завдання, допускає незначні помилки у практичному матеріалі, демонструє готовність до ефективного здійснення педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти, де навчаються учні з ООП.

Оцінку «3», «задовільно» – здобувач фахової передвищої освіти, який виявляє знання і розуміння основних понять курсу, проте недостатньо глибокі, у відповідях домінує репродуктивний тип; слабкі навички самостійного аналізу теоретичних та практичних проблем, допускає грубі помилки у фактичному матеріалі.

Оцінку «2», «незадовільно» – заслуговує здобувач фахової передвищої освіти, який фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, демонструє елементарні знання теоретичного матеріалу; не здобув практичних умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти, не вміє висловлювати свою думку.

11 . Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення, періодичні видання, методичні посібники, мультимедійні презентації за змістом тем.

12. Рекомендована література

Основна

1. Інклюзивна освіта в ЗПО. Організація навчання. Боровська О. Київ: Шкільний світ, 2018. 120 с.
2. Бут Т. Індекс інклюзії. Розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл. Київ : ТОВ ВД «Плеяди», 2015
3. Інклюзивне навчання в закладі дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Т. В. Наумчук та ін. Київ : Літера ЛТД, 2024. 160 с.
4. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі. Київ : ТОВ ВД «Плеяди», 2015.
5. Мазін Д. М., Найда Ю. М. Інклюзивна освіта. Досвід проекту Київ : ТОВ ВД «Плеяди», 2013.
6. Єфімова С. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності. Київ : ТОВ «Фірма «ЕСЕ», 2013.
7. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзивна освіта. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Харків: Кенгуру. 2018

8. Лорман Т. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі Київ : ТОВ «Фірма «ЕСЕ», 2013
9. Мартинчук О.В. Підготовка фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. Київ: Центр учбої літератури. 2019. 430 с.
10. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник / за заг. ред.. Колупаєвої А.А. Київ: «А. С. К.», 2012. 308 с.
11. Савчук Н. А. Сучасний світ і незрячі Київ : Національна Асамблея інвалідів України, 2011.

Додаткова

1. Городецька Г. Інклюзія. Київ : Темпора. 2022. 144 с.
2. Старагіна І., Волошенюк О., Мокрогуз О., Ганик О. Навчально-методичний посібник. Дидактичні основи формування медіаграмотності в школі початкової школи НУШ. Полтава: Соняшник, 2021. 160 с.
3. Формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання / І. О. Сасіна, Т. М. Гребенюк, Т. О. Купріянова, Л. Г. Медведок. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. Наук. Праць. Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 84. (т. 2). С.64-69. <https://doi.org/10.31392/NPUnc.series5.2021.84.2.13>

Інформаційні ресурси

1. Посібник для адміністратора з дошкільної інклюзії. URL : www.includingsamuel.com
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
3. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
4. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
5. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти URL : https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf